

N:o 22.

Uppläst och godkänd hos Första Kammaren den 12 mars 1898.

— — — — — Andra Kammaren den 15 — — —

Riksdagens skrifvelse till fullmäktige i riksgäldskontoret, angående riksgäldskontorets förvaltning under den tid, som förflutit, sedan ansvarsfrihet senast tillerkändes fullmäktige i nämnda kontor.

(Statsutskottets utlåtande n:o 28.)

Till fullmäktige i riksgäldskontoret.

Efter erhållen del af Riksdagens sistlidna år församlade revisorers berättelse om den samma år verkställda granskning af riksgäldskontorets tillstånd och förvaltning, har Riksdagen tagit under öfvervägande, hvad revisorerna uti denna berättelse i ett eller annat hänseende erinrat, äfvensom hvad statsutskottet, i afgifvet utlåtande angående riksgäldskontorets förvaltning under den tid, som förflutit, sedan ansvarsfrihet senast tillerkändes fullmäktige i nämnda kontor, anført och hemställt; och har Riksdagen i nedannämnda ämnen fattat följande beslut:

1:o) *Angående lånet för förändring och tillbyggnad af läroverksbyggnaden i Skara.*

Vid 1865—1866 års riksdag beviljade Rikets Ständer såsom bidrag till förändring och tillbyggnad af elementarläroverksbyggnaden i Skara dels ett anslag af 15,000 riksdaler och dels ett låneunderstöd af 40,000 riksdaler, under förutsättning att vederbörande landsting till byggnadsföretaget i dess helhet bidroge med 20,000 riksdaler samt att staden Skara tillsköte hvad som, utöfver det sålunda för ifrågavarande byggnadsföretag till 75,000 riksdaler beräknade bidrag, kunde för ändamålet erfordras.

Lånet, som skulle få innehafvas räntefritt under fem år och derefter återgäldas medelst en annuitet af 5 procent å ursprungliga beloppet, af hvilken annuitet 4 procent skulle utgöra ränta och återstoden kapitalafbetalning, utbetalades från riksgäldskontoret under åren 1868—1869 emot två af Skara domkapitel den 17 juni 1868 och den 20 januari 1869 utfärdade skuldförbindelser, hvardera å 20,000 riksdaler.

Efter det Riksdagens år 1892 församlade revisorer omförmält, att under åren 1889—1891 föreskrifven ränte- och kapitalbetalning ej verkstälts å ifrågavarande lån, samt påpekat, att Skara stift byggnadskassa, som enligt 135 § af gällande läroverksstadga vore afsedd för de allmänna läroverkens behof, vid 1891 års slut haft en behållning af 13,104 kronor 24 öre, beslöt 1893 års Riksdag, som ansåg, att någon tvekan icke kunde råda derom, att nämnda kassas medel finge och, om kassans ställning sådant medgäfve, äfven borde användas till återbetalning af statslånet, att uppdraga åt fullmäktige i riksgäldskontoret att i skrifvelse till domkapitlet framhålla, att stiftets byggnadskassa vore skyldig att, i mån af tillgång, till riksgäldskontoret inbetala förfallna och framdeles förfallande annuiter å statslånet.

Efter det fullmäktige fullgjort detta uppdrag, har domkapitlet i ränta och amortering inbetalt år 1893 1,000 kronor och under hvarterdera af åren 1894 och 1895 3,000 kronor; hvaremot under år 1896 ej någon betalning å statslånet egt rum.

Med erinran om dessa förhållanden hafva 1897 års revisorer meddelat, att Skara domkapitel i skrifvelse till fullmäktige i riksgäldskontoret den 17 februari 1897 tillkännagifvit, att af de kassor, ur hvilka räntor och annuiter för lånet borde gäldas, nemligen Skara högre allmänna läroverks byggnadsfond och Skara stifts byggnadskassa, den förstnämnda saknade tillgångar, men att från den senare en inbetalning af 1,300 kronor vore att under september månad förvänta. I skrifvelse den 8 i sistnämnda månad hade emellertid domkapitlet, med öfverlemnande af redogörelser för

ställningen i de båda kassorna, anmält, att domkapitlet med hänsyn till förutsedda större utgifter för byggnadskassan ansåge kassans tillgångar för närvarande icke medgifva ytterligare utbetalning till ifrågasvarande ränteliqvid; och hade fullmäktige vid föredragning af sistberörda skrifvelse funnit hvad i ärendet förekommit icke till någon deras åtgärd föranleda.

Under året 1896 hade, såsom ofvan blifvit omnämndt, ingen ränte- och kapitalafbetalning egt rum, och att döma af domkapitlets skrifvelse af den 8 sistlidne september, syntes det revisorerna, som om sådan betalning ej heller vore att förvänta för år 1897. Då emellertid Skara stifts byggnadskassa, som vid 1891 års slut, på sätt förut erinrats, enligt räkenskaperna egt en behållning af 13,104 kronor 25 öre, vid slutet af år 1896 kunde uppvisa tillgångar af 18,648 kronor 35 öre och den 1 september 1897 af 19,167 kronor 50 öre, ansågo revisorerna, att medel stått domkapitlet till buds att under åren 1896 och 1897 fullgöra föreskrifna ränte- och kapitalafbetalningar; och hafva därför revisorerna, som ej heller i domkapitlets skrifvelse till fullmäktige funnit anfördt, hvilka de förutsedda större utgifter vore, som för det dåvarande icke medgäfvit byggnadskassan att fullgöra ränte- och kapitalafbetalningen i fråga, förhållandet för Riksdagen anmält.

I en den 22 december 1897 till fullmäktige i riksgäldskontoret afgifven förklaring har Skara domkapitel anfördt följande:

Revisorerna hade missförstått domkapitlets skrifvelse till fullmäktige af den 8 sistlidne september, då de uppfattat den såsom innebärande ett återkallande af det beslut om en utbetalning af 1,300 kronor ur stiftets byggnadskassa till ränteliqvid å ifrågavarande lån, hvarom tillkännagifvande blifvit gjordt genom domkapitlets skrifvelse till fullmäktige af den 17 nästföregående februari. I berörda skrifvelse af den 8 september hade domkapitlet — under erinran om sitt förut under året tillkännagifna beslut att, så snart medel blefve disponibla, för ändamålet utbetala 1,300 kronor — vidare yttrat, att domkapitlet »ansåge kassans tillgångar icke medgifva ytterligare utbetalning till ifrågasvarande ränteliqvid», det vill säga någon utbetalning utöfver den omnämnda, redan beslutade å 1,300 kronor. Denna utbetalning hade också — emot hvad revisorerna antagit — verkligen egt rum, hvilket domkapitlet visade genom öfverlemnande af styrkt afskrift utaf ett den 18 sistlidne oktober dagtecknadt qvitto från riksgäldskontoret. Angående skälet, hvarför utbetalningen skett något mera än två veckor efter utgången af den tid, inom hvilken den enligt den 17 februari gjordt tillkännagifvande skulle vara att förvänta, hade domkapitlets kassa-

förvaltare, hvilken erhållit förständigande att behörigen verkställa domkapitlets beslut, såsom förklaring meddelat, att ett för ändamålet uppsagdt lån influtit senare, än beräknadt varit.

Med inräkning af ofvannämnda 1,300 kronor hade domkapitlet under de fem sistförflutna åren ur byggnadskassan för ifrågavarande ändamål utbetalt ett sammanlagdt belopp af 8,300 kronor, hvartill borde läggas ett år 1893 afskrifvet lån till Skara allmänna läroverks byggnadsfond å 1,388 kronor 10 öre, hvilket lån år 1888 till fonden utlemnats, på det att densamma skulle sättas i stånd betala då förfallna annuitet å skulden till riksgäldskontoret. Så höga utbetalningar hade icke varit möjliga, såvida icke kassan under dessa fem år hade haft ovanligt stora inkomster från lediga ecklesiastika beställningar, nemligen sammanlagdt 9,199 kronor 85 öre från tre kyrkoherde- och en komministersbeställning.

Vid tiden för afgifvandet af domkapitlets förevarande förklaring hade byggnadskassan en kapitalbehållning af 17,551 kronor 12 öre; dess kontanta behållning vore 84 kronor 44 öre. De ordinarie inkomsterna utgjordes dels af räntor, hvilka med gällande räntefot å det utlånade kapitalet uppginge till omkring 750 kronor årligen, dels af en årlig kollekt inom stiftet, hvilken plägade inbringa omkring 90 kronor, dels af hyror för lägenheter inom bibliotekshuset i Skara, för år 1897 uppgående till 250 kronor. Dessutom hade kassan på grund af läroverksstadgans § 135 mom. 1 att i vissa fall uppbära inkomst från ledig ecklesiastik tjänst, en inkomst, som dock enligt sakens natur icke kunde med säkerhet påräknas och som understundom många år i följd uteblefve. De ordinarie utgifterna utgjordes hufvudsakligen af sådana, som afsåge underhållet af bibliotekshuset i Skara med en dertill hörande mindre parkanläggning samt af gatorna omkring detsamma. Dessa utgifter hade i medeltal för de senare åren uppgått till omkring 400 kronor, men kunde naturligtvis under enstaka år, då större reparationer erfordrades, stiga till betydligt högre belopp.

Den år 1893 församlade Riksdagen hade i skrifvelse till fullmäktige i riksgäldskontoret förklarat, att byggnadskassans medel kunde och, om kassans ställning sådant medgäfve, borde användas till återbetalning af ifrågavarande lån, men Riksdagen hade tillika med hänsyn till kassans dåvarande ringa behållning förklarat skäl icke förefinnas att vidtaga åtgärder för utfående af resterande inbetalningsbeloppen. Domkapitlet hade ansett sig kunna uppfatta denna Riksdagens skrifvelse sålunda, att Riksdagen icke ovilkorligen fordrade, att de tillgångar, som kassan kunde hafva öfriga, sedan ofvannämnda oundgängliga ut-

gifter blifvit bestridda, skulle till det yttersta tagas i anspråk för betalande af Skara läroverks byggnadsskuld, utan att denna för stiftets alla läroverk afsedda och genom bidrag från hela stiftet bildade kassa äfven skulle kunna lemna understöd till nybyggnad, förändring eller reparation af läroverkshus inom stiftet, der sådant af domkapitlet pröfvades vara af nöden. Nu hade domkapitlet visserligen under de två senaste åren låtit kassans kapitalbehållning ökas med några få tusen kronor utöfver den, som förefunnits det år, då Riksdagen aflåtit ofvan anförda skifvelse till riksgäldskontoret. Men härtill hade domkapitlet ansett sig ega tillräckliga skäl dels i den omständigheten, att räntefoten å kassans utlånta kapital icke obetydligt nedgått, dels och förnämligast i den omständigheten, att det kommit till domkapitlets kännedom, att nybyggnad eller större förändring af läroverkshus på mera än ett håll inom stiftet visat sig af behovet påkallad och vore af vederbörande påtänkt. Någon formlig ansökan om understöd ur byggnadskassan för sådant ändamål hade visserligen ännu icke till domkapitlet ingått, men domkapitlet hade all anledning antaga, att dylik ansökan vore att förvänta.

På grund af den kännedom, som domkapitlet inhemtat om Skara läroverks byggnadsfonds ställning, måste domkapitlet anse osannolikt, att fonden skulle kunna i större mån, om ens något, bidra till skuldens återbetalande. Fonden, som icke egde något kapital, hade en årlig inkomst genom lärjungarnes afgifter af 1,700 å 1,800 kronor. Detta belopp hade under de senare åren i det närmaste åtgått till läroverkshusets underhåll (jemte brandförsäkring, gatuunderhåll m. m.). Beloppet kunde synas högt, men dervid vore att märka, dels att utgifterna för underhållet under flera år inskränkts till det minsta möjliga, blott för att fonden skulle kunna fullgöra sin betalningsskyldighet till riksgäldskontoret, dels att byggnaden, som uppfördes för det i förhållande till dess storlek låga priset af 106,000 kronor, kräde jmförelsevis höga underhållskostnader. Ehuru man icke behöfde antaga, att dessa kostnader skulle stiga till lika högt belopp under alla följande år, syntes det dock icke rådligt, att fonden genom att göra sig af med möjligen blifvande öfverskott satte sig ur stånd att bekosta en större reparation eller förändring af läroverkshuset, när sådan visade sig behöflig. I hvarje händelse syntes något betydligare bidrag från byggnadsfonden till lånets återbetalande icke vara att förvänta.

Vid sådant förhållande måste hela eller så godt som hela bördan af skulden falla på stiftets byggnadskassa, något, som den Riksdag, hvilken beviljade låneunderstödet, att döma af riksdagsförhandlingarna,

icke afsett eller beräknadt. Då den återstående kapitalskulden utgjorde 32,344 kronor 13 öre och den årliga räntan alltså belöpte sig till 1,293 kronor 77 öre, hvartill komme obetalda förfallna räntor, vid 1897 års slut uppgående till 4,195 kronor 68 öre, ansåge domkapitlet, att, derest icke oväntadt höga extra inkomster skulle tillfalla byggnadskassan, densamma aldrig skulle blifva i stånd att återgälda någon del af kapitalskulden. Denna skulle till följd häraf efter all sannolikhet i everldliga tider betunga kassan, hvilken alltså — under förutsättning att betalningsskyldigheten utkräfdes, så långt de alldeles oundgängliga utgifterna medgäfvde — komme att försättas i den ställning, att det ändamål, för hvilket den vore afsedd, icke kunde af densamma främjas i vidare mån, än som skedde genom underhåll af bibliotekshuset i Skara och räntebetalning å Skara läroverks byggnadsskuld.

Domkapitlet hade icke, såsom kunde synas antydt i revisorernas berättelse, haft för afsigt att afvika från sitt under de senare åren iakttagna förfarande att hvarje år taga i noggrant öfvervägande, om och i hvad mån byggnadskassans tillgångar kunde anlitas för återbetalande af ifrågavarande lån. Men domkapitlet hade, på de skäl som ofvan anförts, ansett med billighet öfverstämmande, att vid denna pröfning hänsyn toges dertill, att byggnadskassan äfven framgent åtminstone i någon mån skulle kunna understödja nödiga byggnadsföretag till läroverkets tjänst.

Domkapitlet kunde icke underlåta att uttala önskvärdheten deraf, att, om icke fullständig afskrifning kunde beviljas, byggnadskassan måtte med befrielse från all vidare räntebetalning tillåtas genom årliga, efter dess ställning afpassade afbetalningar återgälda kapitalskulden.

Ehuru, mot revisorernas antagande, domkapitlet verkligen under nästlidna år erlagt den utlofvade inbetalningen af 1,300 kronor å omförmälda statslån, anser Riksdagen det dock kunna ifrågasättas, huruvida under de senare åren de för lånets återgäldande tillgängliga medel blifvit härför anlitate i den utsträckning, förhållandena medgifvit, eller om icke domkapitlet varit i tillfälle att i vidsträcktare mån, än som skett, fullgöra stadgade betalningsvilkor. Af de fonder, från hvilka annuiteterna å statslånet böra utgå, hade, enligt hvad domkapitlet upplyst, Skara stifts byggnadskassa vid 1897 års slut en kapitalbehållning af 17,551 kronor 12 öre, hvilken behållning domkapitlet emellertid ansett böra sparas särskildt för bestridande af förestående utgifter för byggnadsföretag å läroverkshus inom stiftet. I saknad af närmare utredning är Riksdagen dock icke i tillfälle att bedöma, i hvad mån detta ändamål kräfver kassans bibehållande vid dess nuvarande, under de senare åren ej obetydligt

ökade belopp. Med anledning häraf har Riksdagen, som icke kunnat finna giltig anledning för den af domkapitlet ifrågasatta befrielsen från vidare räntebetalning å statslånet, beslutat uppdraga åt fullmäktige i riksgäldskontoret att efter inhemtande af utredning, huruvida icke Skara stifts byggnadskassas ställning kan medgifva större inbetalningar å ifrågavarande statslån än de under senaste åren gjorda, vidtaga de åtgärder, hvartill förhållandena föranleda.

2:o) *Angående sekreterare- och ombudsmanstjenstens i riksgäldkontoret uppehållande på förordnande tills vidare.*

Revisorerna hafva ansett sig böra fästa Riksdagens uppmärksamhet å nedan omförmälda förhållande.

I skrifvelse till fullmäktige den 12 oktober 1889 anhöll sekreteraren och ombudsmannen i riksgäldskontoret H. Wikblad, under förmälan, att han samma dag af Kongl. Maj:t utnämnts och förordnats till statsråd, det fullmäktige ville bevilja honom ledighet från utöfvande af sekreterare- och ombudsmanstjensten, vare sig för den tid, hvarunder han komme att innehafva statsrådsembetet, eller, om fullmäktige funne detta icke kunna bifallas, tills vidare. Med bifall till hvad statsrådet Wikblad i senare alternativet hemställt, beviljade fullmäktige honom den sökta ledigheten tills vidare, i sammanhang hvarmed beslöts utfärdande af anslag och kungörelse för befattningens uppehållande medelst förordnande.

I fråga om beviljandet af tjänstledigheten var emellertid en af fullmäktige af skiljaktig mening och yttrade: »Då efter min uppfattning det för riksgäldskontoret gällande reglemente ej föranleder dertill, att tjänsteman, som tillträdtt annat embete, kan vid sin i kontoret innehafvande tjänst qvarstå, har jag ansett mig förhindrad bifalla herr statsrådet Wikblads framställning.»

Enligt hvad revisorerna vidare anför, fortfore den sålunda tills vidare för statsrådet Wikblad beviljade tjänstledigheten ännu på nionde året, och hans i riksgäldskontoret innehafvande tjänstebefattning uppehölles alltjemt på förordnande.

Denna anordning syntes revisorerna icke stå i full öfverensstämmelse med det för riksgäldskontoret gällande reglemente. Reglementets § 26 mom. 4 innehölle nemligen följande bestämmelse: »Tjänsteman vid riksgäldskontoret får icke annan tjänstebefattning utom riksgäldskontoret mottaga», men dermed syntes det äfven få anses gifvet, att han ej heller finge mottaga ett statsrådsembete, utan med frånträdande af sin förra befattning. Det kunde för öfrigt ej öfverensstämma med riksgäldskontorets verkliga intressen, att den, som uppehölle den vigtigasekreterare-

befattningen, saknade fullmakt. Den otrygga ställning, ett blott förordnande beredde, måste nemligen göra det för en duglig tjänsteman angeläget att så fort som möjligt söka skaffa sig en för hans framtid säkrare ställning utom verket. Så hade under år 1897 den tjänsteman, som ditills på förordnande uppehållit statsrådet Wikblads sekreterare- och ombudsmansbefattning, och hvilken, enligt hvad fullmäktiges ordförande till fullmäktiges protokoll den 20 maj 1897 uttalat, i utöfningen af denna tjenstebefattning ådagalagt sällspordt nit och utmärkt skicklighet, afsagt sig det honom meddelade förordnandet för att mottaga en befattning utom riksgäldskontoret, i följd hvaraf ett nytt förordnande för annan man nyligen måst utfärdas. Men med oftare inträffande ombyten af sekreterare kunde den olägenheten följa, att kontinuiteten rubbades vid behandlingen af de viktiga ärendena inom sjelfva riksgäldskontoret. Förvaltningen af detta verk hade uppdragits åt fullmäktige, men dessa, som utsågos enligt § 71 riksdagsordningen, hade sina uppdrag för kortare tider och kunde sålunda ofta komma att vexla, och om nu äfven sekreterareförordnandena gång efter annan ombyttes, vore det att befara, att förvaltningen af verket i dess helhet derpå kunde blifva lidande. Under inga förhållanden kunde det emellertid vara egnadt att befrämja det behöriga handhafvandet af de magtpåliggande göromål, som med sekreterarebefattningen vore förenade, om befattningen komme att af den, som förordnades att tills vidare uppehålla densamma, betraktas allenast såsom en öfvergångsplats, som han vore färdig att lemna vid första bästa tillfälle.

I anledning af detta revisorernas yttrande hafva fullmäktige i riksgäldskontoret den 7 sistlidne januari till Riksdagen afgifvit förklaring.

I denna förklaring hafva fullmäktige hufvudsakligen yttrat sig angående den rent formella sidan af förevarande fråga. Hvad revisorerna anført beträffande de praktiska olägenheter, som kunna föranledas deraf, att sekreterare- och ombudsmanstjensten i riksgäldskontoret under längre tid uppehållas på förordnande tills vidare, har deremot icke i fullmäktiges förklaring upptagits till bedömande. De betänkligheter, revisorerna i sådant afseende framhållit, synas emellertid Riksdagen förtjena beaktande. Särskildt vid det förhållande, att medlemmarne i riksgäldskontorets styrelse jemlikt grundlagens stadgande utses endast för kortare tider och sålunda inom få år kunna vexla, måste det vara af vikt, att täta ombyten ej förekomma af den tjänsteman, hvilken vid handläggandet af de magtpåliggande ärenden, som tillhöra riksgäldskontorets förvaltning, närmast har att tillhandagå fullmäktige med upplysningar om förut

fattade beslut och vidtagna åtgärder. Med hänsyn till det sätt, hvar på tjänstegöromålen inom riksgäldskontoret äro fördelade, torde man icke i allmänhet kunna påräkna att vid inträffande ledighet af sekreterare-befattningen finna en för densammas uppehållande lämplig person bland riksgäldskontorets öfriga tjänstemän; och uppenbart är, att, då nämnda befattning anförtrös åt en person, som förut icke haft tillfälle vinna närmare kännedom om verkets förvaltning, denne först efter någon längre tids utöfvande af tjänsten kan fullt sätta sig in i de omfattande, ofta invecklade och svårlösta frågor, som der handläggas. Med afseende å dessa förhållanden torde det icke förnekas, att särskildt vid tider, då större låneoperationer förestå, ombyte af ifrågavarande tjänsteman kan vara förenadt med olägenheter för verket.

På grund af hvad ofvan anförts och i anledning af revisorernas uttalande, att ombyte af tjänstförrättande sekreterare icke skulle i tillräcklig mån förebyggas, så länge ifrågavarande befattning uppehålls på förordnande, har Riksdagen beslutat uppdraga åt fullmäktige i riksgäldskontoret att taga under ompröfning, huruvida med afseende å föreliggande omständigheter sekreterare- och ombudsmansbefattningens uppehållande på förordnande under längre tid för verket medför olägenheter, samt att, derest detta skulle befinnas vara förhållandet, vidtaga åtgärder för att tjänsten må varda af ordinarie innehafvare bestridd.

3:o) *Angående ansvarsfrihet för riksgäldskontorets styrelse.*

Då Riksdagen funnit fullmäktige i riksgäldskontoret hafva med nit och omsorg uppfyllt sitt vigtiga och ansvarsfulla kall, har Riksdagen tillerkänt fullmäktige full ansvarsfrihet för alla beslut och åtgärder, som finnas antecknade i deras protokoll från den 21 januari 1897 till och med den 20 januari 1898.

Stockholm den 15 mars 1898.